

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ὁμιλία τοῦ κ. Γ. ΜΗΛΑ

Προέδρου τῆς Ο. Ε. Σ. Ε.

Φαίνεται ὅτι ἔπρεπε νὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς μέχρις οὗτο διαμορφωθῆ καὶ εἰς τὴν χώραν μας συνειδηθῆς διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μέσα εἰς τὸν κύκλον τῆς γενικωτέρας τουριστικῆς προσπάθειάς. Ἴσως νὰ μὴν ἀποτελῆ καὶ μεγάλην ὑπερβολὴν ἂν, εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς, τόνισω ὅτι ἕως τώρα ἀπεβλέψαμεν πρὸς τὸν ἐγγώριον τουρισμὸν ὡς πρὸς «πτωχὸν συγγενῆ». Καὶ εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῶν θεωρητικῶν διατυπώσεων περὶ τῆς ἀξίας του. Γι' αὐτὸ ἀπετέλεσαν πολὺ εὐχάριστον ἐκπληξιν αἱ δηλώσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως, ὁ ὁποῖος, προλογίζων τὴν σειρὰν τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Τουριστικοῦ 12ημέρου πού τόσον εὐστόχως διωργάνωσεν ἡ Ἀνωτέρα Σχολὴ Βιομηχανικῶν Σπουδῶν, εἶπεν ὅτι προτίθεται νὰ προωθήσῃ, παράλληλα μὲ τὸν ἐξωτερικόν, καὶ τὸν ἐγγώριον τουρισμὸν μας, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ δι' αὐτοῦ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς ἐπαρχιακῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐπίσημος αὐτῆ διακήρυξις τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ πιστεύω ὅτι εὐρίσκει ὄριμον πλεόν καὶ τὸν φορέα τῆς τουριστικῆς μας πολιτικῆς, δηλαδὴ τὸν Ἑλληνικὸν Ὄργανισμὸν Τουρισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν μέχρι τοῦδε ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς θὰ ἔχει συγκομίσει ὄχι μόνον τὴν θεωρητικὴν ἀξίαν τοῦ θέματος ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμπειρικὴν αὐτῆς ἐπιβεβαίωσιν. Χωρὶς ἀμφιβολίαν σημαντικὸν πρόσκομμα διὰ τὴν κατάστροφον καὶ ἐφαρμογὴν ἐκ μέρους τοῦ Ε.Ο.Τ. ὀλοκληρωμένης πολιτικῆς εἰς τὸ πεδίον τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ ἀπέτελεσε καὶ ἡ πολὺ στενὴ διατύπωσις τῶν σκοπῶν του ἀπὸ τὸν ἰδρυτικὸν του νόμον, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἡ προσπάθειά του ἐστράφη κατ' εὐθείαν καὶ ἀμέσως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ καὶ παρέργως μόνον ἀναφέρθη εἰς τὸν δίδυμον ἀδελφόν του.

Εἰς τὴν σχέσιν μεταξύ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐγγωρίου τουρισμοῦ νομίζω ὅτι τοποθετεῖται τὸ κέντρον τοῦ τουριστικοῦ μας προβλήματος. Ἡ ἱστορία τῶν τουριστικῶς προηγημένων χωρῶν ἔχει καταδείξει ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ εἰς τὴν πλήρη ἔκτασίν της, χωρὶς προηγουμένην ἢ τουλάχιστον παράλληλον ἐργασίαν εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ. Εἰς τὴν χώραν μας, ὅμως, ἐπείγοντες συνυλλαγματικοὶ λόγοι ὠδήγησαν εἰς τὴν καθίδρυσιν ἑνὸς ὀργάνου καὶ τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς πολιτικῆς στραφομένης κατ' εὐθείαν καὶ ἀμέσως εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ. Παρεμερίσθησαν τὰ πορίσματα τῆς τουριστικῆς ἱστορίας, παρεβλέφθη ἡ ὀργανικὴ σχέσις πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν κλάδων τοῦ τουρισμοῦ καὶ δὲν ἀπεδώσαμεν τὴν ἀνάλογον βαρύτητα εἰς τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀπὸ τὸν ἐγγώριον τουρισμὸν.

Εἶναι, λοιπόν, ἀνάγκη, διὰ νὰ στηρίξωμεν ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων τὴν τουριστικὴν μας προσπάθειαν, νὰ κατανοήσωμεν πλήρως τὴν ὑφισταμένην μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν τοῦ τουρισμοῦ σχέσιν, νὰ ἐπισημάνωμεν τὰ σημεῖα

ἐπαφῆς των καὶ ὕστερα νὰ χωρήσωμεν εἰς τὸν προγραμματισμὸν τῆς τουριστικῆς μας πολιτικῆς.

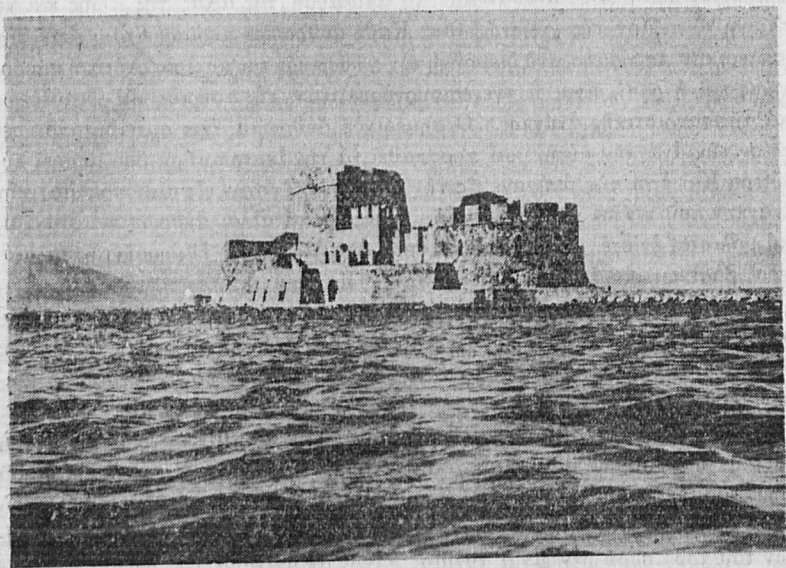
Ἡ τουριστικὴ ἀνάγκη δὲν εἶναι δημιουργημα τεχνητόν, οὔτε ἀπλῶς ἓνα ἐπιφαινόμενον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς τουριστικῆς ἀνάγκης ὠδήγησεν ἡ ἴδια ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἡ τουριστικὴ διάθεσις ἔχει τὰς ρίζας της. Ἀποτελεῖ βιολογικὴν ἀνάγκην διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ ἔμφυτος ὀρεξὴ πού αἰσθάνεται νὰ ἀπολαύσῃ τὰς ἀξίας τῆς ζωῆς καὶ νὰ εὐρύνῃ τὸ πεδίον τῆς γνώσεώς του. Κάθε ἄνθρωπος κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν παρόρμησιν νὰ διευρύνῃ τὸν γνωστικὸν του κύκλον. Αὕτῃ ἡ παρόρμησις καὶ ἡ ὀρεξὴ εἶναι ἡ «γενεσιουργὸς αἰτία» τῆς τουριστικῆς διαθέσεως καὶ τῆς τουριστικῆς ἀνάγκης. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἔχει συνειδητοποιήσει πλέον τὴν ἀνάγκην αὐτὴν καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν ἱκανοποιήσῃ ὅσο μπορεῖ εὐρύτερα. Καὶ ἔτσι τὴν ἀνήγαγε εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν εἰς μίαν πραγματικὴν ἀνάγκην πού πρέπει νὰ ἱκανοποιηθῇ ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι ἀνθρώπιναι ἀνάγκαι, καὶ μάλιστα, ἐνίοτε, κατὰ προτεραιότητα ἀπὸ ἄλλας πού ἐθεωροῦντο, παλαιότερα, βασικώτεραι ἐκείνης διὰ τὴν ἐπιβίωσίν του.

Διὰ τὰς συγχρόνους μάλιστα κοινωνίας ἡ τουριστικὴ ἀνάγκη προσέλαβε τὸν χαρακτῆρα ἀληθοῦς κοινωνικῆς ἀνάγκης, διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ὁποίας ἐπιπίπτει τὸ βῆρος καὶ εἰς τὸ κράτος, ὡς κυριαρχικῆς ὀργανώσεως τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Φυσικὸν εἶναι ὅτι μέσα εἰς τὴν ἱστορικὴν πορείαν της ἡ τουριστικὴ ἀνάγκη ἠκολούθησε μίαν διαδοχικὴν ἐξέλιξιν καὶ ἡ μορφή τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ ἐπῆρε τὴν χρονικὴν προτεραιότητα ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐξωτερικόν, πού ἐνεφανίσθη πολὺ ἀργότερα. Ἡ χρονικὴ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων κλάδων τοῦ τουρισμοῦ δὲν εἶναι τυχαία. Εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς φυσικῆς σειρᾶς τῶν πραγμάτων, γιὰ τὸ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ πρῶτα τοὺς γειτονικοὺς του τόπους καὶ τοὺς ἀνθρώπους πού τοὺς κατοικοῦν, καὶ ἀφοῦ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν προεκτείνει τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ μακρύτερα. Ἔτσι λοιπόν, εἰς μίαν γενικωτάτην ἀναδρομὴν, διαγράφεται ἱστορικῶς ἡ πορεία πού ἠκολούθησε τὸ τουριστικὸν ρεῦμα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἦρχισε ὡς κίνησις τοπικὴ, ἐπροχώρησεν εἰς διατοπικὴν, ἐπεξετάθη εἰς ἐθνικὴν διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν σημερινὴν διεθνῆ μορφήν της. Ἡ πορεία ὅμως αὕτη διέγραψε κατὰ τὴν ἐξέλιξιν της τὴν ὀργάνωσιν τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων τῆς τουριστικῆς διακινήσεως. Καὶ διὰ νὰ ἀναχθῶμεν ἀμέσως εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμὸν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων μιᾶς χώρας τουριστικὴν μετακίνησιν τοῦ μονίμου πληθυσμοῦ της, ἐπεσημάνθησαν τὰ τουριστικὰ ἐνδιαφέροντα πού παρουσιάζει αὕτη καὶ ὀργανώθη τὸ σύνολον τῶν τουριστικῶν μέσων καὶ ἐγκαταστάσεων, πού σήμερα περιλαμβάνομεν εἰς τὴν περιληπτικὴν ἔκφρασιν «τουριστικὸς ἐξοπλισμὸς». Ἐδημιουργήθησαν, μὲ ἄλλας λέξεις, ὠρισμένα προϋποθέσεις τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεώς της καὶ ἐσυστηματοποιήθη ἡ ἀνάδειξις καὶ ἡ ἐκμετάλλεσις τῶν τουριστικῶν κεφαλαίων της. Παραλλήλως ὅμως μὲ αὐτὰ ἐδημιουργήθη, μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ, ἡ τουριστικὴ παράδοσις καὶ ὡς καταστάλαγμα αὐτῆς ἡ τουριστικὴ συνείδησις,

που ἀποτελεῖ πράγματι σημαίνοντα παράγοντα διὰ μίαν τουριστικῶς προηγμένην χώραν.

Ἡ σύντομος αὐτὴ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις σκοπὸν εἶχε νὰ καταδείξῃ ποία εἶναι ἡ ἐσωτέρα καὶ ὀργανικὴ σχέσις μεταξύ τοῦ ἐγχωρίου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ. Ὁ ἐγχώριος τουρισμὸς προηγεῖται χρονικὰ καὶ προετοιμάζει τὸν ἐξωτερικόν, δημιουργῶν τὰς προϋποθέσεις τῆς ἀναπτύξεώς του. Παρουσιάζει ἔτσι τὴν διπλὴν σημασίαν καὶ ἀποστολήν του, τὴν σημασίαν

Ναύπλιον : Μπούρτζι

που ἔχει αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὡς αὐτόνομος παράγων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἐκείνην που προσλαμβάνει ὡς ἐκ τῆς σχέσεώς του μὲ τὸν ἐξωτερικόν τουρισμόν. Πράγματι ἡ λειτουργία τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ τοποθετεῖ τὰ θεμέλια τῆς προαγωγῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ τοιούτου. Τὰ θεμέλια αὐτὰ εἶναι ψυχολογικά, τεχνικά καὶ οἰκονομικά. Διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ ἀποκαλύπτεται καὶ γίνεται εὐρύτερα γνωστὸν τὸ τουριστικὸν ἐνδιαφέρον ἑνὸς τόπου, εἴτε αὐτὸ ἀνάγεται εἰς τὰ φυσικὰ προσόντα του, εἴτε εἰς τὰ ἱστορικὰ ἢ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα του ἢ ἀκόμη ἀναφέρεται εἰς τεχνικὰς τελειοποιήσεις τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Ὑστερα, διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ δίδεται ἡ ὥθησις διὰ τὴν προετοιμασίαν ἑνὸς τόπου εἰς τὴν διακίνησιν καὶ ὑποδοχὴν τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος. Δημιουργοῦνται καὶ βελτιώνονται αἱ συγκοινωνίαι δι' ὅλων τῶν μεταφορικῶν μέσων, συμπληρώνεται τὸ ὄδικόν δίκτυον, κατασκευάζονται ξενοδοχεῖα καὶ γενικὰ γίνεται ἀντικείμενον οἰκονομικῆς ἐκμεταλλεύσεως κάθε πηγὴ τουριστικῆς ἐνεργείας. Ἀκόμη, διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ καλλιεργεῖται ἡ τουριστικὴ συνείδησις τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας καὶ δημιουργεῖται τὸ ἀπαραίτητον κλίμα τῆς τουριστικῆς παραδόσεως. Οἱ κάτοικοι τῆς χώ-

ρας, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀπαίδευτοι, συνηθίζουσι νὰ βλέπουσι τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ τόπου των μὲ εὐχάριστον βλέμμα καὶ φιλόξενον διάθεσιν, καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ ἔρχονται εἰς ἐπαγγελματικὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐπισκέπτας τοῦ τόπου των προσβλέπουσι πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς συμπεριφέρονται ὡς ἂν νὰ ἦσαν τακτικοὶ καὶ καλοὶ πελάται των, γιὰτὶ ἔχουσι συνειδητοποιήσει πλέον τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ ἄλλος, ὁ αὐριανὸς ἐπισκέπτης τοῦ τόπου των, θὰ εἶναι ἕνας ἀποσταλμένος τοῦ πρώτου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν οικονομικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ, ἡ συμβολὴ τοῦ ἐγχωρίου τοιοῦτου παρουσιάζεται περισσότερον ἀπὲρ καὶ σημαίνουσα. Ἄς λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὴν χώραν μας. Ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τουριστικὴ κίνησις, παρὰ τὰς σημειωθείσας κατὰ τὴν τελευταίαν δετίαν προσόδους, εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον, ἐν συγκρίσει μάλιστα μὲ τὴν ἀνάλογον κίνησιν καὶ γειτονικῶν μας ἀκόμη χωρῶν. Τὸ μειωμένον αὐτὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ μας ὀφείλεται πρὸ παντὸς ἄλλου εἰς τὸ ὅτι ἡ χώρα μας, λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, εὐρίσκειται μακρὰν ἀπὸ τὰ διαμορφωθέντα ἤδη τουριστικὰ ρεύματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολον, χωρὶς πολυχρόνιον προσπάθειαν καὶ προετοιμασίαν, νὰ ἐκτραποῦν πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ βελτιώσεις τοῦ τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ μας, ποὺ εἶναι ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων μέσων διὰ τὴν προσέλκυσιν τῶν ξένων, εἶναι καθυστερημένη, διότι ἡ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τουριστικὴ κίνησις δὲν παρέχει τὴν δυνατότητα ἀποδοτικῆς ἐκμεταλλεύσεώς του ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς. Ἐκ τῆς αἰτίας αὐτῆς τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ κύριον λόγον, εἰς μίαν ὀργανικῶς ὑγιᾶ τουριστικὴν οἰκονομίαν, ἐπιπίπτει τὸ βάρος καὶ ἀνήκει ἡ λειτουργία τῆς δημιουργίας καὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ, δὲν ἐνθαρρύνεται εἰς τουριστικὰς ἐπενδύσεις τῶν διαθέσιμων οἰκονομικῶν μέσων του. Πράγματι, ἡ τουριστικὴ μας κίνησις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὄχι μόνον εἶναι ἀκόμη ποσοτικῶς μικρὰ ἀλλὰ καὶ χρονικῶς ἐμφανίζεται περιορισμένη, διαρκοῦσα ὀλίγους μόνον μῆνας κατ' ἔτος καὶ ἰδίως κατὰ τοὺς θερινούς, ὁπότε καὶ παρουσιάζεται στενότης τῶν μέσων ὑποδοχῆς τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος. Κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα τοῦ ἔτους ἡ κίνησις τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ μας εἶναι ποσοτικῶς πολὺ περισσότερον μειωμένης οἰκονομικῆς ἀξίας. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς αἱ τουριστικαὶ ἐπιχειρήσεις μας, καὶ πρὸ πάντων αἱ ξενοδοχειακαὶ καὶ συγκοινωνιακαὶ, δὲν κατορθώνουσι νὰ ἐξυπηρετήσουσι τὰ κεφάλαια ποὺ διετέθησαν δι' αὐτάς. Μόνιμον ἔλλειμα βαρύνει συνεχῶς τὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν, τὰς καθιστᾷ κατ' ἀνάγκην ἀναιμικὰς καὶ δὲν ἐπιτρέπει τὴν προσπάθειαν βελτιώσεως καὶ αὐξήσεως αὐτῶν. Αὐτὴν τὴν οὐχὶ ὑγιᾶ κατάστασιν τῶν τουριστικῶν μας ἐπιχειρήσεων ἤμπορεῖ νὰ διορθώσῃ καὶ τελικῶς νὰ ἐξαλείψῃ πρὸς ὄφελος τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας. Δὲν ὑπάρχουσι στατιστικὰ δεδομένα διὰ νὰ ἀποδειχθῇ μὲ ἀριθμοὺς κατ' ὅποιον ποσοστὸν εἰσφέρει ἕκαστος τῶν κλάδων τοῦ τουρισμοῦ μας εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν τῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ τόπου μας. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ἀφίσταμαι καθόλου τῆς πραγματικότητος ἐὰν εἶπω ὅτι ἡ συμβολὴ τοῦ ἐγχωρίου τουρι-

στικοῦ ρεύματος ἐξακολουθεῖ νὰ προηγήται εἰς μεγάλον ἀκόμη βαθμὸν ἀπὸ τὸν ἔξωτερικὸν τουρισμὸν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ τουριστικοῦ εἰσοδήματος καὶ νὰ στηρίξῃ τὰς περισσοτέρας τῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἀξίζει νὰ ἐπικαλεσθῶ μερικὰς συγκεκριμένας περιπτώσεις πρὸς θεμελίωσιν τοῦ πορίσματος αὐτοῦ: 1) Προσφάτως μερικαὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις εἰσήγαγον ἀριθμὸν τινα τουριστικῶν λεωφορείων πρὸς ἐξυπηρέτησιν κυρίως τῶν ξένων τουριστῶν. Δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς καὶ τὰ λεωφορεῖα αὐτὰ χρησιμοποιοῦνται ἀθρόως ἀπὸ τὰς ὀργανώσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ, χάρις εἰς τὰς ὁποίας κατέστη συμφέρουσα διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἢ διατήρησις αὐτῶν, διότι μὲ μόνην τὴν πελατεῖαν τῶν ξένων περιηγητῶν ἢ ἐκμετάλλευσις τῶν ἤτο οἰκονομικῶς ἐντελῶς ἀσύμφορος. 2) Ὁ Ε.Ο.Τ., διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸ ἰδιωτικὸν κεφάλαιον εἰς τουριστικὰς ἐπενδύσεις, προέβη ἀξιεταίως εἰς τὴν κατασκευὴν μερικῶν τουριστικῶν ξενοδοχείων, ξενῶνων καὶ περιπτέρων εἰς διάφορα τουριστικῶς ἐπίκαιρα σημεῖα τῆς χώρας. Ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν τουριστικῶν αὐτῶν κτισμάτων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εὐδοκιμήσῃ οἰκονομικῶς χωρὶς τὴν ἐγγώριον πελατεῖαν, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς βάσιν, ἔστω καὶ ἂν τὰ κτίσματα αὐτὰ ἔγιναν μὲ κύριον σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ξένων. 3) Ἀπὸ τινῶν ἐτῶν εἰς μίαν ἑλληνικὴν νῆσον, περίφημον ἰδίως διὰ τὰς φυσικὰς τῆς καλλονάς, μία ἐπιχείρησις ἀνήγειρε καὶ διατηρεῖ ἐν λειτουργίᾳ τουριστικὸν ξενοδοχεῖον μὲ σκοπὸν κυρίως τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν περιηγητῶν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ. Τὸ ξενοδοχεῖον αὐτὸ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀπόδοσίν του ὑπῆρξε σταθερῶς παθητικόν, διότι ἡ ἀλλοδαπὴ πελατεῖα του δὲν κατορθώνει νὰ τὸ συντηρήσῃ, ἢ δ' ἐγγχώρια τουριστικὴ κίνησις δυσκόλως δύναται νὰ τὸ πλησιάσῃ λόγῳ τῶν τιμῶν του. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἡ Τράπεζα ποὺ τὸ ἀνήγειρε ὑπελόγησε ἐσφαλμένως μόνον εἰς τὴν ἔξωτερικὴν τουριστικὴν κίνησιν καὶ δὲν τὸ προσήγορε καὶ πρὸς τὰς δυνατότητας τῆς ἐγγχώριου τοιαύτης.

Τὸ συμπέρασμα τῆς προηγηθείσης ἀναπτύξεως προκύπει πλέον ἀφ' ἑαυτοῦ: Ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς μας εἶναι ὁ ἀπαραίτητος καὶ ἀδιαφιλονίκητος παράγων τῆς οἰκονομικῆς ἐπιβιώσεως τῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ τόπου μας καὶ ἀποτελεῖ, θὰ συνεχίσῃ δὲ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀναποφεύκτως ἀποτελῶν, τὸ θεμέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ βασίζεται ἡ οἰκονομικῶς ἀποδοτικὴ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν, ἰδίως ἐὰν ἐπιτευχθῇ ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις τοῦ ἐγγχώριου τουριστικοῦ ρεύματος. Μὲ τὴν συμβολὴν του αὐτὴν ὁ ἐγγχώριος τουρισμὸς καθιστᾷ δυνατόν τὴν ἴδρυσιν, τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι, ἀσφαλῆς χάρις εἰς αὐτὸν οἰκονομικῶς, θὰ εἶναι ἔτοιμοι καὶ ἀρτίως ἐξωπλισμένοι διὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν ἐκ τοῦ ἔξωτερικοῦ τουριστικὴν κίνησιν.

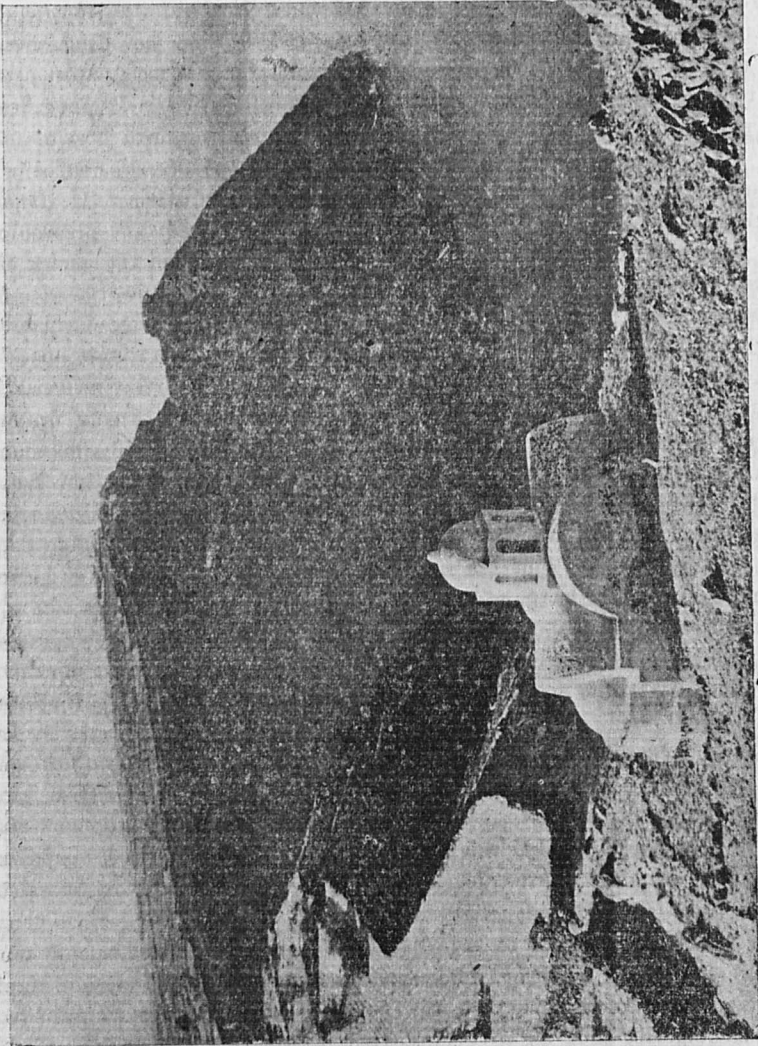
Αὐτὸς ἐν συνόψει εἶναι ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον διαδραματίζει ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς μας εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ ἡ κεφαλαιώδης συμβολὴ του εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τούτου διὰ τῆς δημιουργίας τῶν ἀπαραίτητων προϋποθέσεων. Τοῦτο σημαίνει, ἐπομένως, ὅτι ἐργαζόμενοι διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐγγχώριου τουρισμοῦ θεμελιώνομεν ταυτοχρόνως τὴν ἐπιτυχίαν μας καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν ποὺ καταβάλλεται διὰ τὴν πρόοδον εἰς

τὸν τομέα τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ. Καὶ περαιτέρω, ὅτι ἀπὸ τὸν προγράμματος δυνάμεθα νὰ ἀποχωρίσωμεν τὴν ἀνάλογον προσπάθειαν ποῦ πρέπει νὰ καταβληθῆ διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ, ἀλλὰ ὀφείλομεν νὰ ἐναρμονίσωμεν καὶ συνδυάσωμεν εἰς ἐνιαῖον καὶ ὄργανικὸν σύνολον ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῶν σχετικῶν προσπαθειῶν ποῦ ἀναφέρονται εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κλάδους τούτους τῆς τουριστικῆς κινήσεως. Διότι μετὰ τῶν κλάδων αὐτῶν ὑπάρχει ὄργανικὴ ἐνότης, ἥτις ἐπιβάλλει νὰ τοὺς θεωροῦμεν ὅχι ὡς στεγανὰ διαμερίσματα ἀλλὰ ὡς συγκοινωνοῦντα δοχεῖα.

Δὲν ἐντοπίζεται ὅμως μόνον εἰς τὴν ἀνωτέρω σχέσιν καὶ συμβολὴν ἡ σημασία καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς ἐγγωρίας τουριστικῆς κινήσεως. Ἡ κίνησις αὕτη ἔχει, παραλλήλως, καὶ αὐτοδύναμον ἀξίαν διὰ τὴν ἐθνικὴν οικονομίαν τῆς χώρας καὶ τὸ ἐκπολιτιστικὸν αὐτῆς ἐπίπεδον, ἡ σημασία τῆς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται μικρότερας βαρύτητος ἀπὸ τὴν συμβολὴν της εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ. Ἐχει ἤδη ἀξιωματικῶς διατυπωθῆ ἡ διαφορτικὴ οἰκονομικὴ λειτουργία, ποῦ ἐκάστη τῶν δύο αὐτῶν μορφῶν τοῦ τουρισμοῦ ἐπιτελεῖ. Διὰ τὸν ἐξωτερικὸν τουρισμὸν ἔχει γίνεαι γενικῶς παραδεκτόν, ὅτι ἀποτελεῖ πραγματικὴν πλουτοπαραγωγικὴν πηγὴν, ὅτι δηλαδὴ δημιουργεῖ πλοῦτον. Ἡ λειτουργία αὕτη τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὰς χώρας, ὅπως ἡ ἰδική μας, ποῦ ἔχουν παθητικὸν ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον καὶ παρουσιάζουν μονίμως συναλλαγματικὰ ἐλλείμματα. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τὸ τουριστικὸν συνάλλαγμα βοηθεῖ, ἀνάλογα μὲ τὴν εὐρύτητα καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, εἰς τὴν κάλυψιν ἢ τὴν μείωσιν τοῦ ἐλλείμματος καὶ τὴν ἐξισορροπήσιν τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρωμῶν. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἐξωτερικόν, διὰ τὸν ἐγγώριον τουρισμὸν ἐπικρατεῖ ἡ ἀποψις ὅτι δὲν εἶναι μὲν πηγὴ δημιουργίας πλοῦτου διὰ μίαν χώραν, συντελεῖ ὅμως σπουδαίως εἰς τὴν κατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ ὄλων τῶν παραγόντων καὶ τῶν περιοχῶν τῆς ἐθνικῆς οικονομίας κάθε χώρας. Ἡ ἀξιωματικὴ αὕτη διατύπωσις ποῦ ἀποτελεῖ καὶ τὸ δόγμα τῆς τουριστικῆς μας πολιτικῆς δὲν εἶναι ἀπολύτως ὀρθή. Διότι ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς, δημιουργῶν τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τουριστικῆς κινήσεως, συμβάλλει καὶ αὐτός, ἔστω καὶ ἐμμέσως, εἰς τὴν δημιουργίαν κεφαλαίου καὶ ἀποτελεῖ, ὡς ἐκ τῆς λειτουργίας του αὐτῆς, ἀληθῆ πηγὴν πλοῦτου.

Ἄλλ' ἐάν, ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτό, ἡ σημασία τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ ἐπιδέχεται ἀντίλογον, ἀδιαφιλονίκητος παραμένει ἡ λειτουργία αὐτοῦ ὡς παράγοντος συντείνοντος εἰς τὴν ὀρθολογισμένην κατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μέσα εἰς τὸ πλάσιον τῆς ἐθνικῆς οικονομίας μίας χώρας. Καὶ ἡ λειτουργία αὕτη διὰ κάθε ἐθνικὴν οικονομίαν καὶ κοινότητα δὲν εἶναι μικρᾶς σημασίας, καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς, διότι μία ὑγιὲς οἰκονομία δὲν ἐξαρτᾶται καὶ δὲν κρίνεται μόνον ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ εἰσοδήματος τὸ ὁποῖον πραγματοποιεῖ, ἀλλὰ, παραλλήλως καὶ ἐξ ἴσου, καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον καὶ τὸ μέτρον μὲ τὰ ὁποῖα κατανέμεται τὸ πραγματοποιούμενον ἐθνικὸν εἰσόδημα μεταξὺ ὄλων τῶν παραγόντων καὶ τῶν περιοχῶν

αυτῆς. Ἡ χώρα μας ἀσφαλῶς δὲν καταλέγεται ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς μεταξὺ τῶν προηγμένων χωρῶν. Ἡ ὑποανάπτυκτος οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος — διὰ νὰ χρησιμοποιήσω καὶ ἐγὼ τὸν ὄρον τοῦτον τῆς μόδας — πάσχει

Θήρα — Ἅγιος Ἰωάννης

ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ μικρὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἀντιοικονομικὸν καὶ ἀντικοινωνικὸν τρόπον τῆς διανομῆς του. Ἡ νοσηρὰ αὐτὴ κατάστασις ἐκδηλώνεται μὲ κτυπητὴν ἀνισομέρειαν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ μὲ τὴν ὑπερροφικὴν συγκέντρωσιν τοῦ μεγίστου ποσοστοῦ ἐξ αὐτοῦ εἰς τρία - τέσσαρα μεγάλα ἀστικά κέντρα, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καθ' ἣν στιγμὴν ἢ ὑπόλοιπος Ἑλλάς ἀσφυκτιᾷ οἰκονομικῶς

καὶ ἡ τοπικὴ οἰκονομία τῶν διαφόρων ἐπαρχιακῶν περιοχῶν τῆς εὐρίσκεται εἰς συνεχῆ μαρασμόν, διαρκῶς ἐπιτεινόμενον.

Ἐντὸς τοῦ πλαισίου μιᾶς γενικωτέρας καὶ εὐρυτέρας προσπαθείας διὰ τὴν δικαιότεραν κατανομήν τοῦ ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τοπικῆς αὐτῶν οἰκονομίας, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ ἡμπορεῖ ἀσφαλῶς νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα σπουδαῖον μέσον, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν αὐτῶν. Πολλὰ ἀπὸ τὰς προϋποθέσεις ποὺ ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἔντασιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔχουν ἤδη δημιουργηθῆ, καὶ ἡ συμπλήρωσις ἐκείνων ποὺ λείπουν δὲν θὰ εἶνε ἐξαιρετικὰ δύσκολος καὶ πολυδάπανος, ὥστε νὰ ἐπιδιωχθῇ προγραμματικῶς ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ, ὡς μέσου ἐνισχύσεως τῆς τοπικῆς οἰκονομίας τῆς ἐπαρχιακῆς Ἑλλάδος. Χαρακτηριστικὰ τῆς σημασίας αὐτῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ εἶνε τὰ μηνύματα ποὺ συνεχῶς καταφιάνουν ἀπὸ τὰς διαφόρους ἀστικάς καὶ ὄρεινὰς περιοχὰς τῆς χώρας πρὸς τὰς τουριστικάς μας ὁργανώσεις διὰ τὴν διοργάνωσιν ἐκδρομῶν πρὸς αὐτάς. Καὶ ἐκδηλος ἡ συμπάθεια μὲ τὴν ὁποῖαν οἱ κάτοικοί των, καὶ ἰδίως τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν ποὺ εὐρίσκονται εἰς ἀκόμη χειροτέραν κατάστασιν, περιβάλλουν τοὺς ἐκδρομείς, ὅταν περνοῦν καὶ παραμένουν εἰς αὐτάς. Παλαιότερον, ὅτε ἀκόμη δὲν εἶχε γίνῃ κατανοητὴ ἡ σημασία αὐτῆ τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ, οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν χωριῶν ὑπεδέχοντο τοὺς ἐκδρομείς μᾶλλον μὲ αἰσθήματα περιεργείας καὶ πολλάκις τοὺς ἐθεώρουν ὡς ἀνθρώπους, ποὺ τὸ Κράτος πληρώνει δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν.

Προωθοῦντες ὅμως τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμόν μας δυνάμεθα ἀκόμη νὰ καταπολεμήσωμεν δι' αὐτοῦ καὶ τοῦ δημογραφικοῦ μας προβλήματος μερικὰς περιπλοκάς, καὶ ἰδίως τὴν στροφὴν τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὰς πόλεις. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἀναφαίνεται καὶ πάλιν σημαίνουσα ἡ βαρῦτης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ τουρισμοῦ. Τὸ κῦμα τῆς ἀστυφιλίας ποὺ μαστίζει τὸν πληθυσμὸν τῆς ἐπαρχιακῆς Ἑλλάδος καὶ ἀποτελεῖ κίνδυνον δι' αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς φυλῆς μας, ἀφοῦ μαραίνει καὶ ἐξασθενεῖ τὰς ρίζας τῆς, ὀφείλεται εἰς δύο κυρίους λόγους. Ὁ ἕνας εἶνε τὸ πενιχρὸν εἰσόδημα τῶν κατοίκων τῆς καὶ οἱ ἐκ τούτου σκληροὶ ὄροι τῆς ζωῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ὁ δεύτερος συνίσταται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀπὸ τὴν ἐπαρχιακὴν ζωὴν κάθε ἐκπολιτιστικῆς ἐκδηλώσεως. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγχωρίου τουρισμοῦ ἡμποροῦμεν νὰ βοηθήσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς ὑπαίθρου ν' ἀυξήσῃ τὸ εἰσόδημά του καὶ νὰ ἀναβιβάσῃ τὴν στάθμην τοῦ πολιτιστικοῦ του ἐπιπέδου. Ἡ συχνότερα καὶ εἰς εὐρυτέραν κλίμακα ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων τῶν πόλεων πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ ὑπαίθρου θὰ καταστήσῃ μικροτέραν τὴν ἀπόστασιν ποὺ τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα καὶ ποὺ τοὺς αὐξάνει τὴν ἐπιθυμία νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς αὐτά. Καὶ ὅταν, παραλλήλως μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἐπαρχιακοῦ πληθυσμοῦ μας, κατορθώσωμεν νὰ κινήσωμεν καὶ αὐτὸν τουριστικῶς πρὸς τὰς πόλεις, θὰ δώσωμεν εἰς αὐτὸν τὴν δυνατότητα νὰ ἱκανοποιῇ συχνότερα τὴν εὐλογον ἐπιθυμίαν του ὅπως γεύεται τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς τῶν πόλεων, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπῃ ὀριστικῶς τὴν πατρίκην του γῆν, ἢ προσήλωσις πρὸς τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ διατηρηθῇ ἀπὸ λό-

γους γενικωτέρου ἔθνικοῦ συμφέροντος. Ἐλαττώνοντες οὕτω διὰ τῆς τουριστικῆς κινήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τὸ χάσμα πού ὑπάρχει μεταξύ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τῶν ἀστικῶν καὶ τῶν ἀγροτικῶν μας πληθυσμῶν, καταστέλλομεν καὶ τὴν τάσιν τῆς ἀστυφιλίας, ἀφοῦ αἱ πόλεις θὰ ἔλθουν πλησιέστερα πρὸς τὰ χωριά καὶ τανάπαλιν καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει πλέον ἀνάγκη νὰ ἐκπατρισθοῦν ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν οἱ ἀγρόται διὰ τὴν ἀπόλαυσιν ὀρισμένων ἀγαθῶν τῆς ἀστικῆς ζωῆς.

Δὲν πρέπει, ἀκόμη, νὰ παραβλέπεται ὁ ἐκπολιτιστικὸς καὶ ὁ ἔθνικὸς ρόλος τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας. Διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἐπικοινωνίας τῶν ἀστικῶν πρὸς τοὺς ἀγροτικὸς πληθυσμοὺς καὶ ἀντιστρόφως καὶ διὰ τοῦ καταλλήλου διαφωτισμοῦ αὐτῶν δύνανται οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων νὰ προσπορίζονται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ ὑπαίθρου ὅ,τι ὑγιᾶς καὶ ἀκμαῖον διατηροῦν ἀπὸ τὴν κληρονομίαν καὶ τὴν παράδοσιν εἰς τὰ ἦθη καὶ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, καὶ ἀντιθέτως νὰ προσφέρουν εἰς αὐτοὺς τὴν καλὴν πλευρὰν τοῦ ἀστικοῦ τρόπου διαβιώσεως καὶ τὰς ἀγαθὰς ὕψεις τοῦ πολιτισμοῦ των. Ἐξ ἄλλου, μαζί με τὴν σωματικὴν ὑγείαν πού ἐξασφαλίζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ τουριστικὴ των ἔξοδος πρὸς τὸ ὑπαίθρον ὑπὸ τὴν μορφήν εἴτε τῆς ἐκδρομῆς, εἴτε τῆς θρηιβασίας, εἴτε ἀκόμη καὶ τῆς ἀπλῆς περιηγήσεως χάριν ἀναψυχῆς, ἀποτελεῖ καὶ ἓνα ἐπαγωγὸν μέσον γνώσεως καὶ ἀνυψώσεως τοῦ πνευματικοῦ των ἐπιπέδου. Μὲ τὴν ἐπαφήν, τέλος, καὶ τὴν γνωριμίαν τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας μεταξύ των, ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς ἀπεργάζεται πλέον ἰσχυρὰν τὴν ἔθνικὴν μας ἐνότητα καὶ συνειδητοποιεῖ τὴν ἀγάπην πού πρέπει νὰ ἔχουν οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν κατοικοῦν. Διότι, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην διδαχὴν, οἱ ἄνθρωποι ἠμποροῦν νὰ ἀγαπήσουν καὶ νὰ ὑπερασπίσουν ἐνσυνειδήτως μόνον ἑκείνα τὰ πρόσωπα καὶ τὰς ἀξίας τὰς ὁποίας γνωρίζουν.

Αὐταὶ εἶναι εἰς τὸ σύνολόν των αἱ λειτουργίαι πού ἐπιτελεῖ εἰς τὴν οἰκονομικὴν, κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν ζωὴν κάθε χώρας ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς.

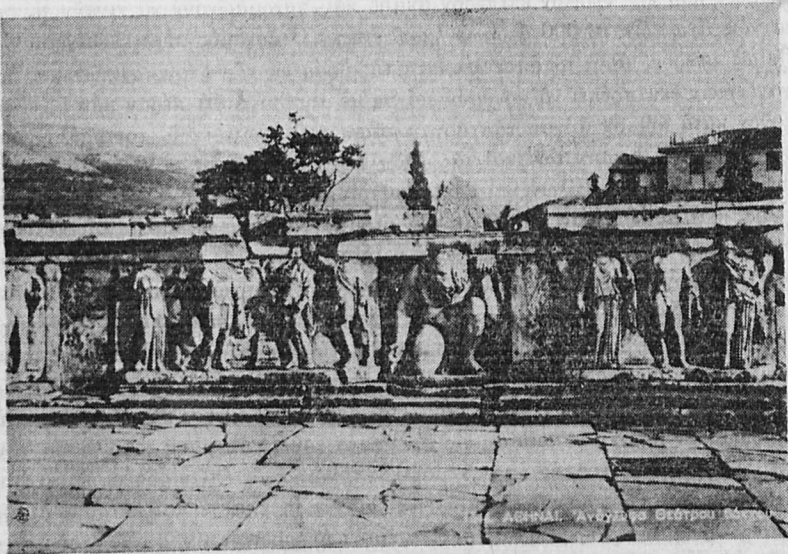
Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ εἰς πολλοὺς τομεῖς ἔτσι καὶ εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ ἐσημειώθη μιὰ ἰδιότυπος ἐξέλιξις. Ἡ ἱστορικὴ ἀπαρχὴ τοῦ ἐγχωρίου τουρισμοῦ, μας μετὰ τὴν ὀργανωμένην αὐτοῦ μορφήν τοποθετεῖται ὀλίγον πρὸ τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ὅποτε ἰδρῦθη ἡ πρώτη ἐκδρομικὴ μας ὀργάνωσις. Ἐκτοτε ἐπηκολούθησε μιὰ πληθωρικὴ αὐξησις τῶν ἐκδρομικῶν καὶ τουριστικῶν ὀργανισμῶν μας, μερικοὶ τῶν ὁποίων ἐξειλίχθησαν εἰς ἀκμαίους καὶ ζωτικὸς παράγοντας τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ. Σήμερα μικροτέρας βάσεως ἐκδρομικαὶ ὀργανώσεις εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ περισσότερα ἐκ τῶν μέσων καὶ μεγάλων ἀστικῶν κέντρων τῆς χώρας, καὶ μολονότι ἀκόμη δὲν ἔχει ἐπιτευχθῆ ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς ἐκδρομικῆς μας διαρθρώσεως, ὁ τόπος παρουσιάζει ἀρκετὰ πυκνὸν πλέγμα τουριστικῶν ὀργανώσεων, πού καλύπτει τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας. Ὑπολογίζεται ὅτι ἄνω τῶν ἐβδομήκοντα μεγάλων ἢ μικροτέρων τουριστικῶν καὶ ἐκδρομικῶν ὀργανώσεων λειτουργοῦν ἤδη εὐδοκίμως εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ τὴν ἀνιδιοτελεῖ προσήλωσίν των εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἐσω-

τερικοῦ κυρίως τουρισμοῦ ἀπεργάζονται συστηματικῶς τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τοῦ τόπου μας.

Ὅλη αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἀποτελεῖ ἔργον τῆς ἰδιωτικῆς ἀποκλειστικῶς πρωτοβουλίας. Αἱ τουριστικαὶ μας ὀργανώσεις ὑπῆρξαν οἱ πρωτοπόροι τῆς τουριστικῆς μας προόδου, καὶ εἰς τὴν δρᾶσιν των ὀφείλεται ἡ ὄθησις πού ἐδόθη εἰς τὸν τουρισμὸν τῆς χώρας μας. Χάρις εἰς τὴν δρᾶσιν των ἔχουν φθάσει ἤδη εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἀκμῆς καὶ κατορθώνουν νὰ κινοῦν τουριστικῶς ἄνω τῶν 70 000 ἀτόμων κατ' ἔτος. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς φαίνεται βεβαίως μικρὸς, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεως τῶν τουριστικῶν μας ὀργανώσεων δὲν πρέπει νὰ κριθοῦν μόνον μὲ αὐτόν. Διότι πέραν αὐτοῦ, εἶναι ἔργον κατὰ κύριον λόγον τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας τὸ ὅτι μὲ τὴν δρᾶσιν των καὶ τὰς ἐκδηλώσεις των ἔσπειραν τὴν τουριστικὴν διάθεσιν μεταξὺ μεγάλων καὶ ἐκτεταμένων στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ παρῶθησαν αὐτὰ εἰς τὴν ἀτομικὴν ἢ οἰκογενειακὴν τουριστικὴν διακίνησιν. Καὶ ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὁ ἰδιαίτερος ρόλος τῶν ἐπαρχιακῶν τουριστικῶν ὀργανώσεων, πού, λόγῳ τῶν τοπικῶν συνθηκῶν μέσα εἰς τὰς ὁποίας κινοῦνται, ἔχουν ἀποβῆ, παραλλήλως μὲ τὴν κυρίαν ἀποστολὴν των, κέντρα κοινωνικῆς καὶ μορφωτικῆς δράσεως καὶ ἐστὶαι πολιτισμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν των. Ἡ δρᾶσις τῶν τουριστικῶν ὀργανώσεων, πού κινοῦνται ἀπὸ καθαρῶς ἰδεολογικὰ ἐλατήρια, δὲν εὔρε παρὰ πολὺ ἀργὰ καὶ μέχρι σήμερον εἰς πολὺ περιορισμένην κλίμακα, ἰδίως εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ, τὴν ἀνταπόκρισίν της εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς τουριστικὰς ἐπιχειρήσεις. Διότι ἐὰν εἰς τὰς ἄλλας προηγμένας τουριστικῶς χώρας ἡ ἐπαγγελματικὴ τουριστικὴ ἀπασχόλησις προεπορεύθη καὶ σχεδὸν ἐμονοπώλησε τὴν κίνησιν τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος, εἰς τὴν χώραν μας ἐξακολούθουσαν πάντοτε νὰ διατηροῦν σταθερῶς τὴν πρωτοπορίαν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν αἱ ἰδεολογικῶς ἐργαζομένηι τουριστικαὶ ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι καὶ ἀποκλειστικῶς κινοῦν τὸ ὀργανωμένον ἐσωτερικὸν τουριστικὸν ρεῦμα. Καὶ εἶναι τόσον μεγάλη ἡ σημερινὴ ἀκμὴ καὶ ἡ ζωικότης τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν ὥστε, παρὰ τὴν αὔξησιν τῶν ἐπαγγελματικῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ, κατορθώνουν νὰ ἐπεκτείνουσι καὶ περαιτέρω τὴν δρᾶσιν των, διὰ τῆς ὀργανώσεως ὁλονὲν συγχρότερον ἐκδρομῶν καὶ περιηγήσεων εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Γίνεται λοιπὸν φανερὸν ὅτι, ὅπως ἕως τώρα ἔτσι καὶ εἰς τὸ προβλεπτόν τουλάχιστον μέλλον, αἱ τουριστικαὶ μας ὀργανώσεις θὰ παραμείνουσι καὶ θὰ ἀποτελέσουσι τὴν βάσιν τῆς προσπάθειάς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ, διότι ὅχι μόνον διαθέτουσι πλουσίαν πείραν ἐκ τῆς πολυχρονίου δράσεώς των, ἀλλ' ἀκόμη διότι ἔχουσι ἱκανότητα ἀναπροσαρμογῆς εἰς τὰς διαρκῶς ἐναλλασσομένας συνθήκας, πραγματοποιοῦν μὲ μικρὰ μέσα μεγάλα ἀποτελέσματα, καὶ τέλος διότι συγγενεύουσι περισσότερον πρὸς τὴν λαϊκὴν μορφήν, πρὸς τὴν ὁποίαν, διαρκῶς καὶ ἐντονώτερα, προσανατολίζεται τὸ τουριστικὸν ρεῦμα. Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἐν συνόψει ἡ ἰδιομορφία εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐγχωρίας τουριστικῆς κινήσεως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν φορέων αὐτῆς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διαγράφεται ἡ μελλοντικὴ των πορεία καὶ ἐξέλιξις.

Τὰ δεδομένα πού εἰσφέρει ἡ ἱστορία τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας

πρέπει αναμφιβόλως ν' αποτελέσουν τὴν βάση ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ στηριχθῆ ἡ ἀκολουθητέα ὡς πρὸς αὐτὸν πολιτική. Ὡς ἤδη ἐσημειώθη, ἡ περὶ τοῦ τουρισμοῦ κρατικὴ μέριμνα, λόγῳ τῆς οὐχέτητος τοῦ συναλλαγματικοῦ μας προβλήματος, ἀπεροφήθη κυρίως μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς προσελκύσεως τῶν ξένων καὶ πολὺ ὀλιγώτερον ἀπησχολήθη μὲ τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμόν. Τὴν τυπικὴν ἀποτύπωσιν τοῦ μειωμένου κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἀνά-

πτυσιν τοῦ ἐγχωρίου τουρισμοῦ μας ἀνευρίσκομεν πλουσίως ἐγκατεσπαρμένην εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἰδρυτικοῦ νόμου περὶ τοῦ Ε.Ο.Τ., ὅπου ἐλάχιστοι μόνον διατάξεις ἔχουν περιληφθῆ καὶ αὐταὶ παρέργως ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμόν.

Ἡ προηγηθεῖσα ἀνάπτυξις τοῦ θέματος κατέδειξε, νομίζω, ἐπαρκῶς ποία εἶναι ἡ καθολικὴ σημασία τῆς ἐγχωρίας τουριστικῆς κινήσεως. Ἐφ' ὅσον ἡ σημασία αὕτη τύχη τῆς δεύσεως ἀναγνωρίσεως ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας, ἡ πρώτη καὶ βασικὴ ἐνέργεια ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἡ νομοθετικὴ διεύρυνσις τῶν σκοπῶν τοῦ Ε.Ο.Τ., εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιληφθῆ μεταξὺ τῶν κυρίων σκοπῶν αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐγχωρίου τουρισμοῦ. Δὲν νοεῖται ὀλοκληρωμένος καὶ ἄριστος προγραμματισμὸς τῆς τουριστικῆς μας πολιτικῆς χωρὶς ἀναφορὰν πρὸς ὅλους τοὺς παράγοντας τῆς τουριστικῆς προσπάθειας.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῶν σκοπῶν τοῦ Ε.Ο.Τ., πρέπει νὰ διαγραφοῦν νομοθετικῶς καὶ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων οὗτοι θὰ ἐπιτευχθοῦν. Τὸ βασικώτερον ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ. Σήμερα ἡ ἐκλαίκευσις τοῦ τουρισμοῦ κατέστη ἡ διεθνῶς δεσπόζουσα μορφή τῆς τουριστικῆς κινήσεως, καὶ ὡς ἐκ τούτου αὕτη πρέπει νὰ τεθῆ

ὡς ἡ σπονδυλικὴ στήλη τῆς τουριστικῆς μας πολιτικῆς. Ἡ λαϊκὴ μορφή τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος εἶναι κυρίως δημιούργημα τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ τῆς ἐλαττώσεως τῶν ἐξόδων μεταφορᾶς, τῆς διάδοσεως τοῦ μέσου λαϊκοῦ ξενοδοχείου καί, εἰδικώτερον διὰ τὴν χώραν μας, τοῦ σημαντικοῦ ρόλου ποὺ ἔπαιξαν καὶ θὰ διαδραματίσουν καὶ εἰς τὸ μέλλον αἱ τουριστικαὶ μας ὁργανώσεις εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐγγωρῶν τουρισμοῦ. Οἱ γενικοὶ ὄροι διὰ τὴν προώθησιν τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ, ὅπως εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀύξεις τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐργαζομένων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ μείωσις τῶν ἐξόδων τῆς τουριστικῆς διακινήσεως, ἀνάγονται βεβαίως εἰς τὴν εὐρύτεραν οικονομικὴν καὶ κοινωνικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους ὕπαρχουν ὅμως καὶ εἰδικώτερα μέτρα, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ περιληφθῆ εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Ε.Ο.Τ. ἢ τουλάχιστον νὰ συνδυασθῆ με αὐτὰς ὀργανικῶς, ὥστε νὰ βοηθηθῆ δι' αὐτῶν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ. Θὰ σᾶς ἀναφέρω ἐδῶ δύο σημαντικὰ διὰ τὸ θέμα αὐτὸ νομοθετικὰ κείμενα. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ «Σύστασις ἐπὶ τῶν ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν 1954» τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ἡ Γενικὴ Συνδιάσκεψις τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Ἑργασίας κατὰ τὴν 37ην σύνοδόν της, ποὺ ἔλαβε χώραν εἰς τὴν Γενεύην τὴν 2 Ἰουνίου, 1954. Διὰ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ ὑποδεικνύεται ὅτι κάθε χώρα πρέπει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν μετ' ἀποδοχῶν ἀδειῶν τῶν ἐργαζομένων, ἀναγνωρίζεται εἰς κάθε ἐργαζόμενον τὸ δικαίωμα μιᾶς ἀναλόγου κατ' ἔτος ἀδείας μετ' ἀποδοχῶν καὶ διακηρύσσεται δι' αὐτῆς, πρῶτον τὸ ὅτι καὶ ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν πρῶτον εἰς τὸ θέμα, ὅτι ἡ περίοδος καθ' ἣν θὰ παραχωρῆται ἡ ἀδεια πρέπει νὰ καθορίζεται λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἐργαζομένων, καὶ ὅτι οἱ ἐργαζόμενοι πρέπει νὰ πληροφοροῦνται ἀρκετὰ ἐγκαίρως τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀδείας των, διὰ νὰ ἠμποροῦν οὕτω νὰ τὴν χρησιμοποιῶν κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον. Βεβαίως ἡ χώρα μας τὸ θέμα τῶν ἀδειῶν τῶν ἐργαζομένων τὸ ἔχει ρυθμίσει ἱκανοποιητικὰ νομοθετικῶς ἤδη ἀπὸ τοῦ 1945. Αἱ ἀρχαὶ ὅμως αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὴν ἀνωτέρω διεθνῆ σύστασιν ἀποτελοῦν νέαν πρῶτον εἰς τὴν δλοκλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ θεσμοῦ καὶ ὑπερορέθησαν ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἐργαζομένων ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν μορφήν ποὺ προσλαμβάνει ὁσήμεραι ἡ τουριστικὴ ἐξέλιξις μετὰ τὴν ἐκλαίκευσιν τοῦ τουρισμοῦ, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιδιώκουν νὰ προσαρμοσθῶν καὶ συνδεθῶν. Τὸ δεύτερον νομοθέτημα εἶναι τὸ Β.Δ. τῆς 11 Ἰουνίου 1954 «περὶ τοῦ σκοποῦ κλπ. τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας». Τὸ διάταγμα αὐτὸ μεταξὺ τῶν σκοπῶν τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ ὀργανισμοῦ περιλαμβάνει καὶ τὴν ψυχαγωγίαν καὶ σωματικὴν ἀγωγὴν τῶν ἐργαζομένων, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὁποίων καθορίζει ὡς μέσα τὴν ὀργάνωσιν ἐκδρομῶν, ταξιδίων, τὴν παραμονὴν εἰς θέρετρα καὶ τὴν λειτουργίαν κατασκηνώσεων. Ἀμφότερα τὰ νομοθετικὰ αὐτὰ κείμενα, ἔστω καὶ ἂν ἀφορμῶνται ἐξ ἄλλων λόγων, ἀνταποκρίνονται καὶ προσπαθοῦν νὰ λύσουν, παραλλήλως μετὰ τὸν κύριον αὐτῶν σκοπὸν, τὸ πρόβλημα τῆς τουριστικῆς ἀνάγκης, διότι ἀληθῶς ἡ ἀνάγκη αὕτη ἀποτελεῖ σήμερον εἰς ὅλον τὸν κόσμον μίαν ἐπιτακτικὴν πραγματικότητα, ἣτις διαρκῶς ἀναζητεῖ τὴν ἱκανο-

ποίησίν της, όπως ακριβώς και αἱ ἄλλαι καθιερωμένοι κοινωνικαὶ ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς. Ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς προσπαθείας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ μας περιλαμβάνεται ἀναμφιβόλως καὶ ἡ αὔξησις τοῦ διαθεσίμου ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων ποσοῦ διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν τουριστικῶν ἀναγκῶν των. Αὐτὸ δύναται ἄριστα νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὴν καθιέρωσιν ἑνὸς εἰδικοῦ ταμιευτηρίου διὰ τὴν συγκέντρωσιν προσθέτου ποσοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμοποιῆται καὶ θὰ διατίθεται διὰ τὰς διακοπὰς τῶν ἐργαζομένων. Ἡ σκέψις αὕτη δὲν εἶνε νέα, καὶ μία ἀνάλογος προσπάθεια διὰ τὴν νομοθετικὴν καθιέρωσιν ἑνὸς εἰδικοῦ λογαριασμοῦ ἔχει ἤδη ἐπιχειρηθῆ διὰ τοῦ νόμου 2855[1954, ὁ ὁποῖος προέβλεψε τὴν σύστασιν τοιοῦτου λογαριασμοῦ μὲ τὸν σκοπὸν τῆς καταβολῆς εἰς τοὺς ἐργαζομένους προσθέτου ἐπιδόματος ἀδείας, ὥστε νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ δυνατότης ἀνευτέρως καὶ εὐρύτερας ἀπολαύσεως τοῦ χρόνου τῆς ἀδείας των.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐγχωρίου τουρισμοῦ, καὶ εἰδικώτερον τοῦ λαϊκοῦ τοιοῦτου, δύναται ἀκόμη νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ κλιμάκωσις τῆς τουριστικῆς μας κινήσεως κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔτους. Μολονότι οἱ κλιματικοὶ ὅροι τῆς χώρας μας ἐπιτρέπουν κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον τῆς διάρκειας τοῦ ἔτους τὴν πρὸς τὰ τουριστικῶς ἐνδιαφέροντα σημεῖα κίνησιν καὶ τὴν εἰς αὐτὰ διαμονήν, ἐν τούτοις μακροχρόνιος παράδοσις ἔχει ὀδηγήσει εἰς τὴν συσώρευσιν τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος κατὰ τὸ θέρος, ὁπότε, λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ τουριστικοῦ μας ἐξοπλισμοῦ καὶ τῆς ταυτοχρόνου αὐξήσεως τῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κινήσεως, καθίσταται δυσχερὴς καὶ ἐνίοτε προβληματικὴ ἡ ἱκανοποίηση καὶ τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ξένων περιηγητῶν. Διὰ τῆς καταλλήλου ἐναρμονίσεως τῶν τουριστικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐργαζομένων πρὸς τὰς κλιματολογικὰς συνθήκας τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ μας, θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν κλιμάκωσιν τῆς ἐσωτερικῆς κινήσεως κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς διάρκειας τοῦ ἔτους καὶ οὕτω, ἀφ' ἑνὸς θ' ἀνακουφίσωμεν τὰς τουριστικὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ τουριστικοῦ φορτίου εἰς ὀρισμένην μόνον ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἀλλὰ καὶ θὰ δώσωμεν ἀφ' ἑτέρου σημαντικὴν κίνησιν εἰς αὐτὰς κατὰ τὴν ἕως τώρα ἄγονον περίοδον τῆς λειτουργίας των.

Μὲ τὸ θέμα τῆς κλιμακώσεως τῆς τουριστικῆς μας κινήσεως συνδέεται καὶ τὸ ζήτημα τοῦ ὄρειου τουρισμοῦ μας. Δὲν μὲ εὐρίσκουν σύμφωνον αἱ ὑποστηρικθεῖσαι ἕως τώρα περὶ αὐτοῦ ἀπόψεις. Αἱ κλιματολογικαὶ συνθήκαι ποὺ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν χώραν μας ἀποκλείουν δι' αὐτὸν τὴν δυνατότητα νὰ καταστῇ κέντρον ὄρειου τουρισμοῦ, ὅπως νοεῖται οὗτος εἰς τὰς βορειότερας χώρας. Ἡ γνησία μορφή τοῦ ὄρειου τουρισμοῦ μας εἶνε ἡ καθαρὰ ὄρειβασία καὶ αὕτην κυρίως πρέπει νὰ καλλιεργήσωμεν διὰ νὰ τονώσωμεν τὸν ὄρειον τουρισμόν μας καὶ μαζί μὲ αὐτὸν τὴν ἰσχνὴν οἰκονομίαν τῶν ὄρειῶν μας πληθυσμῶν. Ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει ὁ ὄρεινός τουρισμός μας καὶ μὲ τὴν μορφήν τῶν χειμερινῶν σπόρ, ἰδίως τῶν χιονοδρομῶν, μόνον ὡς ἕνας τομεὺς τοῦ ἐσωτερικοῦ μας τουρισμοῦ ἔχει δυνατότητας νὰ προαχθῇ, καὶ ἀποκλείεται φυσικῶς νὰ καταστῇ ἡ Ἑλλάς διεθνὲς κέντρον ὄρειου τουρισμοῦ εἰς ἀξίαν τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν ἀπαιτουμένων τεχνικῶν ἐγκαταστάσεων κλίμακα.

Ἄλλο, κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρον καὶ λεπτὸν θέμα τῆς καλυτέρας ὄργανώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας, ἀποτελεῖ ἡ ἔνταξις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐγγωρίου τουρισμοῦ ἐντὸς τοῦ πλαισίου μιᾶς προγραμματισμένης καὶ εὐρυτέρας προσπαθείας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Αἱ τουριστικαὶ μας ὀργανώσεις, ὑφ' ὅλας τῶν τὰς μορφὰς καὶ τοὺς εἰδικωτέρους κλάδους τοῦ τουρισμοῦ εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιδίδονται, ἔχουν δώσει ἕως τώρα ἀπὸ δειγμάτων τοῦ δυναμισμοῦ τῶν, τῶν ἱκανότητων τῶν, τῆς ἐμπειρίας, τῶν πρωτοβουλιῶν τῶν καὶ τῶν ὀργανωτικῶν προσόντων τῶν. Τὸ δυναμικὸν τῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ πρέπει ἐφεξῆς νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ νὰ ἀναχθῆ εἰς πλήρες σύστημα τουριστικῆς δράσεως. Δὲν ἐννοῶ δι' αὐτῶν ὅτι αἱ τουριστικαὶ μας ὀργανώσεις πρέπει ν' ἀποβάλλουν τὸν ἰδιωτικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ νὰ καταστοῦν ἀπλᾶ ὄργανα τῆς κρατικῆς τουριστικῆς πολιτικῆς, ἀποστερούμενα τῆς αὐτονομίας τῶν καὶ τῆς πρωτοβουλίας εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν, πού ἄλλωστε ἀποτελεῖ καὶ ἐν ἑκ τῶν κυριωτέρων προσόντων τῶν. Ἀναφέρομαι μᾶλλον εἰς τὸν συντονισμόν καὶ τὴν ἐναρμόνισιν τῆς δράσεως ὅλων τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, εἰς τὴν ἔνταξιν τῶν εἰς τὸν κύκλον τῆς τουριστικῆς προσπαθείας τοῦ Κράτους, εἰς τὴν θετικὴν καὶ προγραμματικὴν ἐνίσχυσίν τῶν, εἰς τὴν παραχώρησιν τέλους εἰς αὐτὰς ὅλων ἐκείνων τῶν μέσων καὶ δικαιωμάτων τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε δικαιολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν βαρύτητα τῆς συμβολῆς τῶν εἰς τὴν τουριστικὴν προκοπὴν τοῦ τόπου μας. Τὸ ὑφιστάμενον σήμερον νομικὸν περὶ αὐτῶν καθεστῶς, μολονότι προβλέπει εἰδικὸν συλλογικὸν ὄργανον πρὸς ἐναρμόνισιν τῆς δράσεως τῶν τουριστικῶν μας ὀργανώσεων, ἐν τούτοις παρέμεινε κατ' οὐσίαν ἕως τώρα γράμμα νεκρὸν, ἀκριβῶς διότι ἡ ρύθμισις τῆς θέσεως τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν καὶ αἱ σχέσεις τῶν, τόσον πρὸς τὴν ἀσκούσαν τὴν τουριστικὴν πολιτικὴν κρατικὴν ὑπηρεσίαν ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν, ἔχουν χαραχθῆ ἐπὶ ἐσφαλμένων καὶ ἀδίκων βάσεων, αἵτινες ἔβλαψαν τὴν συνολικὴν αὐτῶν προσπάθειαν καὶ ἐμείωσα τὴν καθολικὴν τῶν ἀπόδοσιν. Ἐπιβάλλεται, συνεπῶς, ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς νομοθεσίας περὶ τῶν τουριστικῶν μας ὀργανώσεων καὶ ἡ ἐξ ὑπαρχῆς ρύθμισις τοῦ ὅλου θέματος ἐπὶ ὑγιεστέρων ἀρχῶν καὶ στερεωτέρων θεμελιῶν.

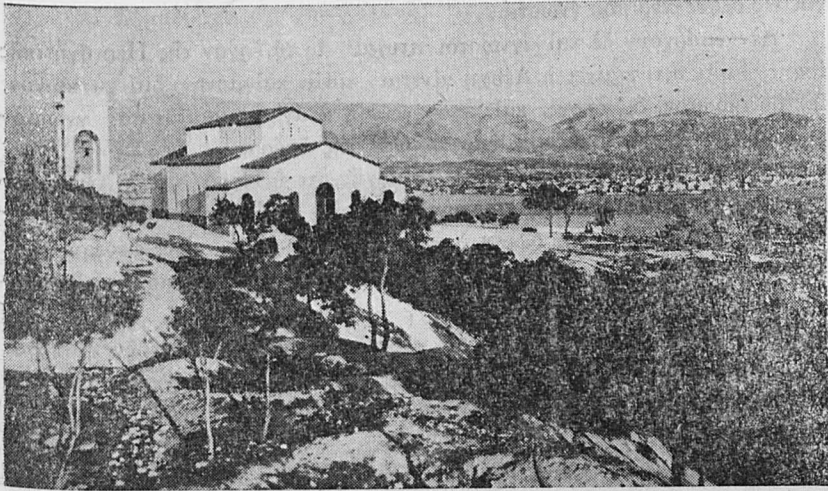
Ὁ θαλάσσιος καὶ ὁ νησιωτικὸς τουρισμὸς μας, δύο εἰδικώτεροι μορφαὶ τῆς ὅλης ἐσωτερικῆς τουριστικῆς κινήσεως πού ἐπιδέχονται εὐρυτάτην ἐξέλιξιν, χάρις ἰδίως εἰς ὄρισμένας εὐνοϊκὰς συνθήκας, πρέπει νὰ τύχουν ἰδιαιτέρας ἐνθαρρύνσεως καὶ προσοχῆς. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν χειρσαίων συγκοινωνιακῶν μέσων, ἡ ἀκτοπλοϊκὴ μας κίνησις, πού ἄλλοτε εὐρίσκετο εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον οἰκονομικῆς ἀκμῆς, ἔχει ἤδη περιπέσει εἰς μαρasmus καὶ ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ τονώσωμεν ἐκ νέου τὸν κλάδον αὐτὸν τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας εἶνε ἡ προώθησις τοῦ νησιωτικοῦ τουρισμοῦ, πού παρουσιάζει μεγάλας δυνατότητας ἀναπτύξεως.

Τέλος, ὁ τουριστικὸς ἐξοπλισμὸς διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ διαμονὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ τουριστικοῦ ρεύματος παρουσιάζει ἀρκετὰς ἰδιομορφίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἐπένδυσιν κεφαλαίων δι' αὐτόν. Βεβαίως, ὁ ἐσωτερικὸς τουρισμὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑπηρετῆ.

ται εις μεγάλην ἔκτασιν ἀπὸ τὰς τουριστικὰς ἐπιχειρήσεις, πού παραλλήλως ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὸν ἐξωτερικὸν τουρισμόν. Ὅσον ὅμως ὁ τελευταῖος θὰ ἀναπτύσσεται περισσότερο, τόσον θὰ καθίσταται ἀναγκαιοτέρα ἡ ὀργάνωσις ἑνὸς συστήματος τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ, πού νὰ ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸν ἐγχώριον τουρισμόν μας καὶ νὰ ὑπηρετῇ ἐκείνους τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τουριστῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἀπόψεως εἰσοδήματος εὐρίσκονται εἰς ἀνάλογον θέσιν μὲ τὴν ἰδικήν μας μέσῃν τάξιν, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸν κύριον ὄγκον τῆς ἐγχωρίας τουριστικῆς κινήσεως. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν τῶν ξένων περιηγητῶν περιλαμβάνονται κυρίως οἱ σπουδασταί, οἱ ὅποιοι, ὅσον καὶ ἂν φαίνονται ἀμελητέα οικονομικῶς κατηγορία τουριστῶν, ὅμως ἀποτελοῦν πολὺτιμον παράγοντα διαφημίσεως καὶ προπαγάνδας διὰ τὸν τουρισμόν καὶ τὴν χώραν μας. Ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκιακῆς ξενοδοχίας, ἰδίως εἰς τὰ νησιὰ καὶ τὰ ὄρενὰ χωρία μας, προσαρμόζεται ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μορφήν τοῦ τουριστικοῦ πρὸς αὐτὰ ἐσωτερικοῦ ρεύματος. Ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία μικρῶν λαϊκῶν ξενοδοχείων, πληρουντῶν τὰς βασικὰς ἀνάγκας καθαριότητος καὶ ἀνέσεως, ἐνδείκνυται δι' ὄρισμένους τουριστικούς τόπους πού εὐρίσκονται μακρὰν τῶν ἀστικῶν κέντρων. Ἡ χρησιμοποίησις, ὕστερα ἀπὸ κατάλληλον διαρροῦθμισιν, τῶν ξενόνων τῶν διαφόρων Μονῶν, πού κατὰ κανόνα εὐρίσκονται εἰς θελκτικὰ φυσικὰ τοπία καὶ πού ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψιν καὶ τὴν φθορὰν κινδυνεύουν νὰ ἀφανεσθοῦν, θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν δημιουργίαν ἑνὸς δικτύου ξενόνων εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν χώραν μὲ τὴν διάθεσιν μικρῶν κεφαλαίων. Καὶ ἀκόμη ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ λειτουργία εἰς τὴν χώραν μας τοῦ θεσμοῦ τῶν ξενόνων νεότητος, οἱ ὅποιοι ἔχουν εὐρύτατα διαδοθῆ εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς καὶ ἄλλας χώρας, θὰ βοηθήσῃ πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαϊκοῦ τουρισμοῦ ἰδίως μεταξὺ τῆς νεότητος καὶ θὰ προσελκύσῃ ταυτοχρόνως καὶ τὴν νεολαίαν ἄλλων χωρῶν. Ἡ ἐπιλογή ὀρισμένων καταλλήλων χωρῶν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν καὶ λειτουργίαν θερινῶν κατασκηνώσεων τουριστικῆς μορφῆς, ἀναλόγων πρὸς ἐκεῖνας τῆς Μεσογειακῆς Λέσχης εἰς τὴν Κέρκυραν, ἀποτελεῖ μίαν ἄλλην ἐξελιξιμον πλευρὰν εἰς τὴν ἐξυληθῆτισιν, διὰ μικρῶν κεφαλαίων, τῆς ἐγχωρίου τουριστικῆς κινήσεως. Μία τοιαύτη δοκιμαστικὴ ἐγκατάστασις θὰ ἠδύνατο νομίζω μετ' ἐπιτυχίας νὰ ὀργανωθῆ ὑποδειγματικῶς π.χ. εἰς τὴν ὄραιοτάτην παραλιακὴν περιοχὴν τοῦ Σκινιά, ἣτις εἶνε προικισμένη μὲ τὰ περισσότερα τῶν προσόντων πού ἀπαιτοῦνται διὰ μίαν τοιαύτην κατασκήνωσιν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅμως εἰς τὸν τομέα τοῦ ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ μας ἀπαιτεῖται, παραλλήλως πρὸς τὴν διεύρυνσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Ε.Ο.Τ., καὶ ἡ νομοθετικὴ ὅσον καὶ ἡ οικονομικὴ ἐνδυνάμωσις αὐτοῦ. Νομίζω ὅτι ἀποτελεῖ κοινὴν πλέον συνείδησιν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ τουρισμοῦ εἶναι ζήτημα συντονισμοῦ προσπαθειῶν καὶ μέσων. Μὲ τὴν σημερινὴν νομικὴν καὶ οἰκονομικὴν δύναμιν τοῦ Ε.Ο.Τ. ὁ ἀναγκαῖος συντονισμὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ. Θὰ χρειασθῆ ὁ Ὅργανισμὸς αὐτὸς νὰ προικισθῆ μὲ ἀναλόγους ἀποφασιστικὰς ἀρμοδιότητας καὶ μὲ νέα οικονομικὰ μέσα. Ἡ ὀργάνωσις τῆς τουριστικῆς παιδείας ὅλων τῶν βαθμῶν, ἡ ἄσκησις τῆς ξενοδοχειακῆς πολιτικῆς, ἡ ρύθμισις ἀπὸ τουριστικῆς πλευρᾶς ὅλων τῶν συγκοι-

νωνιακῶν μέσων, ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίησις τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων, χώρων καὶ μουσειακῶν συλλογῶν, εἰς ὅσιν ἔκτασιν πρέπει αὕτη νὰ ἐπιτραπῇ — διατελῶ πάντοτε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς βαθείας ἐντυπώσεως ποῦ μοῦ ἐπροκάλεσαν οἱ ζῶηροὶ δισταγμοί, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν αὐτήν, ποῦ διετύπωσεν ἀπὸ τῆς ἰδίας θέσεως ὁ διακεκριμένος ἀρχαιολόγος μας κ. Γ. Μηλιάδης—ἡ ἐποπτεία καὶ ὁ συντονισμὸς τῆς δράσεως τῶν τουριστικῶν ὀργανώσεων, ἡ λειτουργία τῶν πάσης φύσεως τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἡ διάθεσις τῶν τουριστικῶν πιστώσεων, εἶναι μερικὰ μόνον ἀπὸ τὰ πολλὰ θέματα διὰ τὰ

Πειραιεὺς — Καστέλλα. Ὁρα ἐσπερινοῦ στὸν Προφῆτη Ἴηλια

ὅποια νομοθετικῶς πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς τὸν Ε.Ο.Τ. ἀποφασιστικὴ πρωτοβουλία. Ἡ ἐνταξις τοῦ Ε.Ο.Τ. ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως ἢ μπορεῖ μὲν νὰ ἐνίσχυσε διοικητικῶς τὸ κύρος αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνη αὐτή, ἄνευ τοῦ καταλλήλου νομικοῦ βάθρου, δὲν θὰ ἀρκέσῃ διὰ νὰ ἀντεπεξέλθῃ ὁ ἐν λόγῳ Ὅργανισμὸς κατὰ τοῦ δαιδάλου τῶν πολλαπλῶν ἀρμοδιοτήτων καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἀναγκαῖον συντονισμὸν.

Δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων οἵτινες ὀραματίζονται καὶ πιστεύουν εἰς τὴν ἐπικίνδυνον θεωρίαν ὅτι ὁ τουρισμὸς δύναται ν' ἀποτελέσῃ τὴν πανάκειαν διὰ τὴν θεραπείαν ὅλων τῶν πληγῶν τῆς χώρας μας. Φρονῶ μᾶλλον ὅτι, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ τουρισμοῦ, ἢ μποροῦμεν νὰ θεμελιώσωμεν, μαζὶ μετὰς ἄλλας καθ'αὐτὸ παραγωγικὰς ἐπιδόσεις μας, ἓνα καλύτερον μέλλον διὰ τὸν τόπον καὶ τὸν λαόν μας. Ἄν εἰς τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ θέματος αὐτοῦ εἰσέφερα καὶ ἐγὼ κατὰ τι μετὰ τὴν παροῦσαν ὀμιλίαν, τότε ἢ ἔκφρασις τῆς ἱκανοποιήσεως πρέπει νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Ἄνωτ. Σχολὴν Βιομ. Σπουδῶν, ἡ εὐστοχος ἔμπνευσις τῆς ὁποίας νὰ ὀργανώσῃ «Τουριστικὸν Δωδεκαήμερον» ἔδωκε καὶ εἰς ἐμὲ τὴν τιμητικὴν αὐτὴν εὐκαιρίαν.